

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

45

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-64-8

BRNO 2004

3001-

9395458

PŘEHLED VÝZKUMŮ 45

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz
- Odpovědný redaktor: doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
- Redakce a příprava pro tisk: Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc.,
PhDr. Rudolf Procházka, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del
Maschio
- Na titulním listě: Jeskyně Švédův stůl. Foto Jiří A. Svoboda
- Tisk: Bekros
- Náklad: 400 ks

© 2004 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

story obsahovala novověké nálezy (keramika, sklo, železné předměty). Samotný sklep, respektive to, co z něj zbylo, byl velmi zajímavé konstrukce. Podařilo se zachytit zdivo spojované na maltu v mocnosti tří vyzděných řad kamenů. Zbytek suterénu byl vysekán do skalnatého podloží, které zde tvoří hradecká droba až do hloubky více než dvou metrů od úrovně nynějšího povrchu. Otázkou zůstává funkční využití této stavby a její celkový charakter. Zásyp uvnitř objektu nelze dle nalezeného materiálu datovat do doby starší než do průběhu 18. století. Suťová vrstva tvořená odpadovým stavebním materiálem byla zachycena prakticky po celé délce zjišťovaných úseků a na některých místech dosedala přímo na skalnaté podloží. Lze uvažovat, že vznikla v rámci rozsáhlých přestaveb zámku v průběhu 18. až 19. století, kdy bylo mj. zbořeno i opevnění (v roce 1796). Můžeme předpokládat, že objekt mohl být součástí fortifikace, vezmeme-li v úvahu fakt, že byl situován prakticky na hraně objeveného příkopu.

Jiří Juchelka, NPÚ Ostrava

Resumé

Hradec nad Moravicí (Bez. Opava), Schloss. Mittelalter, Neuzeit. Burg, Rettungsgrabung.

HRANICE (k. ú. Velká, okr. Přerov)

„Za Horáckou“. Pravěk?, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V sezóně 2003 pokračovaly předstihové záchranné archeologické výzkumy na předem vytipovaných lokalitách na trase budoucí dálnice D47, mezi které patřila také lokalita u obce Velká u Hranic.

Lokalita se nachází v polní trati „Za Horáckou“ na mírném jižním svahu cca 1 km severovýchodním směrem od Velké a cca 3 km severně od Hranic na Moravě. Podél západního okraje naleziště protéká malý bezejmenný potok, pramenící asi 0,5 km severně od ní.

Lokalitu lze identifikovat na mapě ZM ČR 1 : 10 000, mapový list 25-12-17; v souřadnicích Z sekční čára : J sekční čára – 13 mm : 51 mm, 32 mm : 55 mm, 44 mm : 59 mm, 45 mm : 53 mm, 35 mm : 48 mm, 14 mm : 43 mm.

Pro účel výzkumu byla skryta plocha o rozloze cca 2,0 ha, na které bylo prozkoumáno 257 objektů. Můžeme je rozdělit do dvou skupin. První tvoří mělké objekty s většinou pravidelnými oválnými půdorysy a mísovitými řezy, které vyplňoval světlešedý zásyp. Druhou skupinu představovaly nepravidelné oválné jámy se středně šedočerným zásypem často promíchaným se žlutě zbarvenými vrstvami. Objekty měly často nepravidelné, zvlněné profily s hloubkou od 0,30 m do 1,20 m. Kromě těchto dvou základních typů objektů byly na lokalitě prozkoumány také kulové jamky. Keramický materiál byl nalezen v zásypech jen tří jam. Jednalo se o několik omletých atypických pravěkých stěpů, které nedovolují přesné datování lokality.

Na ploše výzkumu byly objeveny a sondovány také 3 zasypané krátery po leteckých bombách. Jedná se o pozůstatky spojeneckých náletů na Ostravu z konce druhé světové války.

Arkadiusz Tajer, AC Olomouc

Resumé

Hranice (Kat. Velká u Hranic, Bez. Přerov), „Za Horáckou“. Urzeit, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

CHVALKOVICE (okr. Vyškov)

„Za zahradou“. Střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Již dříve v literatuře známá lokalita z doby laténské a římské u zámečku Komorov byla na podzim 2003 porušena při stavbě nové větve vodovodního přívadče Bohdalice – Nesovice. Kromě sídlištních objektů a vrstvy z doby římské (viz. kap. Doba římská a stěhování národů) byl odkryt i nevýrazný sídlištní objekt (K 500) obsahující keramiku středohradištního období a fragmenty železářské strusky.

David Parma, ÚAPP Brno

Resumé

Chvalkovice (Bez. Vyškov), „Za zahradou“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlungsgrube. Rettungsgrabung

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Kaple Bolestné Panny Marie u kostela sv. Jakuba Většího, Jakubské náměstí. Novověk – 18. století. Krypta – pohřebiště. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum formou dohledu (akce č. 55-03, č. parcely 6088) byl v kryptě prováděn Muzeem Vysochiny Jihlava v rámci celkové rekonstrukce kaple v červnu 2003. Při této příležitosti bylo z důvodu odvlhčení stavby rozhodnuto kryptu chemicky ošetřit a kompletně ji vyčistit.

Průzkum hrobky začal hloubením přístupové šachty k chodbičce pod východní stěnou kaple Bolestné Panny Marie a hledáním zadržného vchodu do krypty. Během hloubení šachty byly nacházeny lidské kosterní pozůstatky v neanatomické poloze a zbytky dřevěných rakví. Pohřební prostor pod kaplí Bolestné Panny Marie založili barokní stavitelé na obdélném půdoryse o rozměrech 9,20 x 4,80 m a sklenuli cihlovou valenou klenbou, jejíž výška dosahuje uprostřed místnosti 2,26 m. Do hrobky se vcházelo ze severní strany přímo z interiéru kaple po cihlových schodech. Další vchod se nacházel na vnější straně kaple tak, aby se do hrobky dalo dostat přímo ze hřbitova. Celý pohřební prostor byl tak dobře odvětráván. Zaslepením průrazů došlo k postupnému narůstání vlhkosti a šíření plísní. V severozápadní části krypty byla vybudována skládka kostí, které pocházejí s největší pravděpodobností ze zrušeného městského hřbitova rozprostírajícího se kolem kostela sv. Jakuba Většího až do druhé poloviny 18. století. Je pravděpodobné, že lidské kosti zde uložené pocházejí z prostoru stavby kaple a zřejmě i z hrobky pod presbytářem kostela, odkud byly přemístěny po definitivním zákazu pohřbívání na území města v roce 1784. Zbývající prostor hrobky u východní a západní stěny pokrývaly dvě řady dřevěných rakví s lidskými ostatky. Rakve byly postupně po obou stranách vrstveny na sebe tak, aby mezi nimi vznikla úzká průchozí ulička. Během pozvolného tlení spodních pater docházelo k postupnému

propadání svrchních rakví. Pohřební schránky v podobě dřevěných rakví, z nichž některé byly malovány a vystlány pilinami, ukládali příbuzní jihlavských občanů do hrobky od osmnáctého století. Kostí byly uloženy do jámy za kaplí Nanebevstoupení Páně na ústředním hřbitově v Jihlavě, Žižkova 95, a zbytky ztrouchnivělých rakví vyvezeny na skládku do Hruškových Dvorů. Z jedné z rakví u vchodu do krypty byl získán redukčně vypálený tenkostěnný hrnek s uchem (inv. č. J08/B1856), který můžeme datovat do období 17.-18. století.

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, Hrobka kaple Bolestné Panny Marie u kostela sv. Jakuba Většího, Nálezová zpráva č. 55-03 uložená v archivu Muzea Vysočiny Jihlava.

Komenského ul. č. 31. Pozdní středověk, novověk, 15.-16. století. Sídliště. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán výkopem pro kanalizaci v dvorním traktu domu č. 31 v Komenského ulici (parcela č. 3323, v blízkosti městských hradeb) v březnu 2003. Pod vrstvami současné vozovky a navážek (kontext 100 až 104) byly na profilech výkopu zdokumentovány jednotlivé středověké sídlištní vrstvy. Nejzajímavější poznatky přinesla vrstva č. 108, která představuje nejstarší v současné době rozpoznatelný časový horizont na lokalitě. Jedná se o středověkou kulturní vrstvu tvořenou převážně tmavohnědou až černou hlínou, která je promísená s kusy spálených i nespálených dřev, kameny a keramikou. Byl z ní odebrán vzorek keramických nádob vyrobených z jemné hlíny, která obsahuje malé kamínky a malé množství slídy. Podle technologicky pokročilejšího stylu výroby můžeme nálezy rámcově zařadit do patnáctého až šestnáctého století. Přímou na kulturní vrstvu z 15.-16. století nasedala kamenná dlažba (kontext 109) poskládaná z plochých kamenů střední velikosti, která mohla být součástí vydlážděné cesty nejdříve od šestnáctého století. Představu o rozsahu a podobě tohoto dláždění mohou přinést až další výzkumy. Výkop dosáhl v hloubce 1-1,10 m světlehnědého jílovitého podloží (kontext 105), které je ve větších hloubkách vlivem vztlínání spodní vody zbarveno do krásně modrých odstínů.

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, Komenského ul. č. 31, dvorní část, Nálezová zpráva č. 15-03, uložená v archivu Muzea Vysočiny Jihlava.

Kostel sv. Jakuba Většího – severní věž, Jakubské náměstí. Novověk – 18. století. Sídliště – kostel. Záchraný výzkum.

V listopadu roku 2003 byl během výkopů pro stavbu sociálního zařízení v severní věži kostela sv. Jakuba Většího v Jihlavě (parcela č. 6088) odkryt náhrobní kámen z osmnáctého století. Jednostranná žulová deska o rozměrech 159 x 80 x 16 cm nese na přední straně v orámovaném poli rytý devítifrádkový text následujícího znění: Hier Ruhet Der achtbarr Herr Jacobus Schiessler gewesenener Bürg erlicher Tuchmacher Meister, welcher in dem Herrn Seelig Entschlaffen in Jahr 1765 den

20 November seines erlebten alters 74 Jahr Gott lasse Ihm ruhen in frieden.

Ve volném překladu: Zde odpočívá vážený pán Jakub Schiessler bývalý měšťan a soukenický mistr, který odevzdal duši pánu 20. listopadu 1765 ve věku 74 let. Bože dej mu věčný pokoj.

V dolní části náhrobku se nachází v barokní kartuši monogram J. S. Jedná se o rytou merku – osobní značku zemřelého Jakuba Schiesslera. Podle nákresů jihlavského historika Heinricha Johanna Marzyho z konce 18. století ležel nebožtík na čestném místě v presbytáři kostela téměř přesně pod vítězným obloukem. Náhrobní kámen, který byl s největší pravděpodobností přemístěn do severní věže během úprav podlahy kostela v 19.-20. století, byl převezen na velký dvůr Muzea Vysočiny Jihlava, Masarykovo nám. 58, kde je uložen po číslem Ji-24/2004.

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, severní věž, nálezová zpráva č. 62-03, uložená v archivu NZ MVJ.

Parkán, Kosmákova ul. č. 39-41. Pozdní středověk, novověk, 15.-20. století. Sídliště – opevnění. Záchraný výzkum.

Výzkum byl vyvolán hloubením odvodňovacího výkopu na parkáně v těsné blízkosti domů č. 39-41 (parcela č. 2456) v květnu a červnu 2003. Zaznamenané navážkové vrstvy lze interpretovat jako umělé navýšení prostoru mezi hlavní městskou zdí a parkánovou hradbou při novověkých úpravách parkánu. Výkop nedosáhl geologického podloží. Z kontextu č. 101 se podařilo získat fragmenty kuchyňské keramiky (inv. č. J08/B1854-1855), které byly součástí výdutí kvalitně vypálených nádob. Nálezy můžeme na základě analogií se středověkou hrnčinou nacházenou na území historického jádra města Jihlavy datovat do 14.-15. století. S největší pravděpodobností se jedná o přemístěné předměty, které se na parkán dostaly spolu s navážkou pro zvýšení terénu v průběhu novověku. Zajímavé zjištění přineslo obnažení současné paty půlkruhové bašty v hlavní hradbě, která je dnes součástí domu č. 41 v Kosmákově ulici. Přibližně 40 cm pod současnou úroveň terénu se nachází kamenná zeď (kontext č. 900) stavěná stejně jako hlavní městská hradba, tzn. z lomového nebo sbíraného kamene spojovaného jílem nebo jílem s pískem. Na ní je postavena v současné době viditelná půlkruhová bašta (kontext č. 901) opravovaná během rekonstrukce hradeb v 70. letech 20. století. Zeď č. 900, jejíž stopy bylo možno pozorovat na severní i jižní straně, vypadá jako „předzáklad“ bašty, která se zužuje směrem vzhůru ke koruně. Jedná se však zřejmě o průběh původního středověkého opevnění, jež bylo během novověku a naposledy ve druhé polovině 20. století nesčetněkrát opravováno. Díky těmto zásahům bašta poněkud ztratila na své mohutnosti. Po zrušení jihlavské městské pevnosti Marií Terezií roku 1755 pak definitivně ztratila svou původní obrannou funkci a stala se součástí městského domu v dnešní Kosmákově ulici.

David Zimola, M Vysočiny Jihlava

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, Jihlava, parkán u domů v Kosmákově ul. č. 39, 41, Nálezová zpráva č. 51-03, ulož. v archivu Muzea Vysočiny Jihlava.

Řeka Jihlava, ul. Romana Havelky, Novověk. Výrobní areál. Ojedinelý nález.

Záchranný archeologický výzkum byl prováděn po poklesu vodní hladiny v korytě řeky Jihlavy v létě roku 2003. Ze dna byl vyzvednut opracovaný kámen o velikosti 70 x 50 cm, v jehož horní části se nacházela 11 cm hluboký vyvrtaný kruhový otvor. Zatímco spodní část zůstala neopracovaná a byla zřejmě zasazena do země, horní část sloužila s největší pravděpodobností jako mlecí plocha. Jedná se tedy zřejmě o spodní část kamenného mlýna, který sloužil ve stříbrorudné huti. Vzhledem k tomu, že nenese stopy po drážkování, nemůžeme jednoznačně říci, zda sloužil k mletí rudy. V okolí kamene bylo nalezeno větší množství černých skelně lesklých strusek, které jsou tvořeny převážně křemičitým sklem. Spolu se struskami byla nalezena ruda s malým obsahem sulfidů. Jedná se tedy s největší pravděpodobností o barytovou žilovinu s pyritem nebo galenitem. Malý obsah stříbra ve struskách nahrává hypotéze o velmi dobré tavbě žiloviny. Nálezovou situaci můžeme rámcově datovat do období novověku (16.-18. století).

Chemické analýzy strusek a určení rudy provedl Karel Malý.

David Zimola, M Vysočiny Jihlava

Literatura

Zimola, D., 2003: Jihlava, Řeka Jihlava, ul. Romana Havelky, nálezová zpráva č. 72-03, ulož. v archivu NZ MVJ.

Resumé

Jihlava (Bez. Jihlava), Die Kapelle „Bolestné Panny Marie“ bei der Jakobskirche, Jakubské-Platz. Neuzeit – 18. Jahrhundert. Krypta – Friedhof. Rettungsgrabung.

Jihlava (Bez. Jihlava), Komenského-Strasse Nr. 31, Siedlung. Spätmittelalter, Neuzeit – 15-16. Jahrhundert. Rettungsgrabung.

Jihlava (Bez. Jihlava), Die Jakobskirche, Jakubské-Platz. Neuzeit – 18. Jahrhundert. Friedhof. Rettungsgrabung.

Jihlava (Bez. Jihlava), Kosmákova-Strasse Nr. 39-41. Spätmittelalter, Neuzeit, 15-16. Jahrhundert. Siedlung, Rettungsgrabung.

Jihlava (Bez. Jihlava), Fluss Jihlava, Neuzeit, Siedlung, Rettungsgrabung.

KARVINÁ (k. ú. Fryštát, okr. Karviná)

Příčná a Fryštátská ulice. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

Ve dnech 22. 8. 2003-23. 9. 2003 proběhl v rohové parcele (č. 114/1) vymezené ulicemi Příčnou a Fryštátskou v Karviné –

Fryštátě záchranný archeologický výzkum, který byl vyvolán stavbou zahradní restaurace v prostoru za budovou radnice, kde se dnes nachází Městské státní zastupitelství. Z důvodu kladení kanalizačního potrubí a umístění šachty pro lapač tuku byl po dohodě s investorem stavby, kterým byl Městský úřad statutárního města Karviné, započat archeologický výzkum.

Po odstranění svrchních novověkých vrstev se přibližně v hloubce 1,20 m od nynější úrovně povrchu objevily pozůstatky dřevěné konstrukce, která představovala zbytky hatě. Ta byla překryta středověkou kulturní vrstvou ze 14. století. Hatě byla nesena roštem tvořeným ze svislých trámů vetknutých do rostlého terénu, který byl na lokalitě tvořen písčitém jílem. Při záchranném výzkumu byla zachycena jedna řada těchto svislých nosných prvků, která byla situována ve směru východ-západ, čili od náměstí T. G. Masaryka směrem k Příčné a Fryštátské ulici. Konstrukce byla zpevněna i v příčném směru severojižním. Na takto provedenou „pilotáž“ byly posláze kladeny trámy, které vytvořily jakousi roštovou konstrukci. Na ně byly příčně kladeny drobné latě, které plnily funkci svrchní krycí plochy. Při archeologickém výzkumu se nepodařilo zjistit, jakým způsobem byly jednotlivé části konstrukce k sobě přichyceny. Je však pravděpodobné, že byly na sebe kladeny volně, a to bez jakýchkoliv spojovacích součástí. Nález hatě nás může informovat o komunikační spojnici, která vedla od fryštátského náměstí (nynějšího náměstí T. G. Masaryka) směrem k ulici Fryštátské, která představovala část staré obchodní stezky vedoucí od severozápadu k jihovýchodu. Fryštát vznikl někdy mezi léty 1281 a 1305 na křižování několika důležitých cest vedoucích jednak na východ přímo do Slezska, jednak na jihovýchod přes Těšín tamtéž, případně na Slovensko nebo do vnitrozemí. Vznik hatě lze dle keramického materiálu získaného z vrstev, které jí překrývaly, datovat do průběhu 14. století.

Jiří Juchelka, NPÚ Ostrava

Literatura

Kuča, K. 1997: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, II. díl, H – Kole, Praha, 826-827.

Resumé

Karviná – Fryštát (Bez. Karviná), Fryštátská/Příčná Strasse, Stadt. Spätmittelalter. Rettungsgrabung

KUNOVICE (okr. Uherské Hradiště)

Kostel sv. Petra a Pavla. Středověk, novověk. Zjišťovací sondáž.

Městský úřad v Kunovicích inicioval archeologický výzkum v kostele sv. Petra a Pavla v Kunovicích. Výzkum byl vyvolán rekonstrukcí stávající podlahy v prostoru kněžiště před oltářem a probíhal v průběhu měsíce září 2003.

Po skrývce stavební suti, která se nacházela pod podlahou v prostoru kněžiště, a po začistění plochy, se zde vyrýsovaly obrysy dvou barokních krypt. Po levé oltářní straně byla zdokumentována krypta o rozměrech 250 x 110 cm a hloubce 120 cm, která byla již dříve vybrána na žluté jílovité podloží promísené pískem. Krypta byla zděná z červených cihel a ukončena na vrchní straně valeným obloukem z téhož mate-